

Забезпечення корпоративного управління на основі ІКТ

Малик І.П.

кандидат економічних наук, доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»

Шкробот М.В.

кандидат економічних наук,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»

У статті розглянуто основні тенденції розвитку ІКТ, які формують інформаційний базис для забезпечення ефективного корпоративного управління підприємствами в умовах інформаційної економіки. Окреслено напрями використання ІКТ у стратегічному розвитку підприємств з урахуванням впливу зовнішніх викликів та загроз.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, корпоративне управління, корпорація, стратегія, стратегічне управління, інформаційна економіка, інформаційне суспільство, інформація.

Малик І.П., Шкробот М.В. ОБЕСПЕЧЕНИЕ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ НА ОСНОВЕ ИКТ

В статье рассмотрены основные тенденции развития ИКТ, которые формируют информационный базис для обеспечения эффективного корпоративного управления предприятиями в условиях информационной экономики. Определены направления использования ИКТ в стратегическом развитии предприятий с учетом влияния внешних вызовов и угроз.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, корпоративное управление, корпорация, стратегия, стратегическое управление, информационная экономика, информационное общество, информация.

Malyk I.P., Shkrobot M.V. ICT BASED CORPORATE GOVERNANCE PROVIDING

The article considers the main trends in ICT, which form the information basis for effective corporate governance of enterprises in the information economy. Outlined uses of ICT in the strategic development of enterprises with the influence of external challenges and threats.

Keywords: information and communication technology, corporate governance, corporation, strategy, strategic management, information economy, information society, information.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Економічна система та суспільство зазнають значного впливу інформаційних технологій, що стрімко розвиваються, та їх динамічним використанням в управлінні бізнес-процесами на підприємствах. Розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та збільшення кількості інформації є двома визначальними чинниками сучасної економічної системи. Відповідно до цього, країни світу усвідомлюють необхідність нових підходів до власного розвитку та розуміють переваги інформаційної економіки.

Розбудова інформаційного суспільства в Україні, використовуючи постулати сталого розвитку, має відбуватись відповідно до динамічного та інтегрованого підходу, який включатиме взаємодію заінтересованих сторін і учасників державно-приватного партнерства на всіх рівнях управління.

Входження в інформаційну економіку потребує від підприємств запровадження нових інтегрованих методів управління, що передбачає широке використання ІКТ.

За умови активної розбудови інформаційного суспільства в Україні орієнтиром стратегічного розвитку підприємств є формування нової інформаційної інфраструктури, яка буде включати нові інститути. До таких інститутів можна віднести Е-економіку, Е-урядування, Е-демократію, Е-освіту, Е-культуру, Е-медицину.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблеми становлення та розвитку інформаційної економіки здійснили вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема С. Андрєєв [1], Д. Белл [2], П. Друкер [3], Я. Жаліло [4], М. Кастельс [5], Е. Тоффлер [6] та ін. Наявні наукові праці присвячені дослідженню економічних аспектів інформаційної економіки, успішному зарубіжному досвіду її розвитку.

Питання дослідження корпоративного управління розкриті в роботах П. Друкера [3], К. Майєра [7], Р. Монкса [8], Н.О. Вакульчик [9], Д. Задихайло [10], С. Румянцева [11], Л. Довгань [12], В. Пастухової [12] та інших фахівців.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Недостатність теоретичного підґрунтя з питань функціонування та стратегічного розвитку корпорацій в умовах інформаційного суспільства зумовлює актуальність проведення дослідження в даному напрямі. Малодослідженою проблемою все ще залишається стратегічне забезпечення корпоративного управління в інформаційному суспільстві та визначення пріоритетів та напрямів їх подальшого розвитку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є дослідження передумов ефективного забезпечення корпоративного управління підприємствами на основі імплементації інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які є невід'ємною вимогою інформаційної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Корпоративне управління в умовах переходу до інформаційного суспільства набуває нових форм, що спричинено появою нових інститутів та інструментів впливу на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях. Корпоративне управління є імперативом стратегічного розвитку корпорацій в умовах динамічного інформаційного суспільства.

Передусім необхідно зазначити, що корпоративне управління тісно пов'язане із поняттям корпорації, саме тому деякі вчені вважають, що корпоративне управління реалізується через відносини між різними партнерами в процесі визначення напряму та характеру діяльності корпорації. Основними партнерами виступають акціонери, менеджери та рада директорів.

Також корпоративне управління – це управління організаційно-правовим оформленням бізнесу, оптимізацією організаційних структур, побудова внутрішньо- та міжфірмових відносин компанії відповідно до прийнятих цілей.

З огляду на викладене вище, виникає необхідність уточнення самого поняття «корпорація». Використовуючи зазначений підхід, Г.В. Назарова [10] визначає корпорацію через систему континентального права як організацію, що є юридичною особою, заснованою на об'єднаних капіталах і яка здійснює певну суспільно корисну діяльність.

Сучасні тенденції розвитку інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ) обумовлю-

ють особливе місце інформації серед основних ресурсів, а належне визначення складових частин інформаційного потенціалу стає необхідним етапом управління такою соціально-економічною системою, як корпорація, особливо в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Розвиток суспільства в інформаційній економіці зазнає змін, оскільки відбуваються зміни в інфраструктурі та технологіях. Оскільки основним продуктом інформаційної економіки є інтелектуальні послуги та наукомісткі товари, найбільшу цінність становлять інформація та знання, на основі яких розвиваються інформаційні технології.

Інформаційна економіка – це такий тип економіки, де продуктивність і конкурентоспроможність господарюючих суб'єктів залежать переважно від їх здатності генерувати, обробляти й ефективно застосовувати інформацію, засновану на знаннях.

Становлення інформаційної економіки в Україні має супроводжувалось такими особливостями:

1) поява нових виробничих сил, що кардинально змінили матеріально-технічну базу виробництва за рахунок привнесення в неї автоматизації, інформаційних ресурсів та комп'ютерної техніки, пов'язаної з глобальною мережею Інтернет;

2) інформаційна економіка характеризується введенням інформаційних технологій у виробництво, торгівлю та послуги, а також використання комп'ютерної мережі Інтернет, що є базою для створення мережесистем підприємств і проект-об'єднань;

3) в інформаційній економіці змінюється характер праці, що зумовило виникнення нового виду діяльності – інформаційного та нових форм праці, що характеризуються дистанційністю;

4) в інформаційній економіці відбуваються структурні зміни на макро- та мікроекономічних рівнях. На мікрорівні така зміна означає появу підприємства нового типу, яке функціонує в мережі Інтернет, використовує окремо функціонуючих та територіально відокремлених робітників, а також майже не має матеріальних активів (віртуальні корпорації). На макрорівні з'являється нова галузь економіки – інформаційна індустрія, що виникла в результаті злиття галузей обчислювальної техніки (виробництво комп'ютерів, розробка програмного забезпечення, здійснення послуг з їх обслуговування), зв'язку (Інтернет, IP-телефонія, кабельне телебачення, супутниковий зв'язок, радіо) та інфор-

маційного наповнення (бібліотечна, архівна та видавнича справа, інформаційні послуги, індустрія розваг) тощо.

Поряд із терміном «інформаційна економіка» виник термін «інформаційне суспільство». Розвиток інформаційної економіки в Україні нерозривно пов'язаний з формуванням інформаційного суспільства. Під інформа-

ційним суспільством розуміємо суспільство, для якого обробка інформації з використанням ІКТ-рішень створює значну економічну, соціальну та культурну цінність. Отже, можна стверджувати, що перехід до інформаційної економіки та формування інформаційного суспільства відбувається на засадах сталого розвитку з використанням ІКТ.

Рис. 1. Роль ІКТ у стратегічному розвитку підприємств [7]

*1 – послуги для створення вартості в бізнесі;

*2 – відновлення для послуг та засобів.

Рис. 2. Двофакторна схема застосування ІКТ у стратегічному управлінні підприємствами

Джерело: адаптовано автором за [8]

ІКТ виступають як засіб соціально-економічного розвитку. Серед переваг, які забезпечують ІКТ в інформаційній економіці можна вирізнити такі:

- доступ до інформації для приватних і професійних рішень;
- скорочення відстані як фактор соціальної та економічної участі;
- доступ до можливостей: ІКТ розширює можливості людей, бізнесу, особливо малого та середнього бізнесу, місцевих і громадських груп робити те, що вони роблять, тільки краще;
- збільшує можливості для навчання та здобуття освіти;
- підвищує обізнаність з оточуючим середовищем;
- поліпшення та сприяння торгівлі;
- боротьба проти бідності;
- створення нових робочих місць;
- сприяння розвитку місцевих громад;
- розширення доступу до інформації про кошти для існування;
- запобігання кризам та відновлення;
- дослідження, спостереження навколишнього середовища та управління;

- охорона здоров'я та боротьба із хворобами та ВІЛ/СНІД;
- сприяння розвитку КСВ.

Роль ІКТ як інструменту стратегічного розвитку підприємств має дві сторони – у виробництві та сфері послуг (рис. 1) [7]. Перша включає в себе виробництво обладнання, програмного забезпечення та комунікаційного обладнання, тобто розвиток ІКТ суміжних галузей. Друга передбачає використання потенціалу ІКТ для прискорення розвитку економіки шляхом використання ІКТ-послуг.

ІКТ можуть стати потужним інструментом розвитку, оскільки мають здатність полегшувати циркуляцію потоку інформації і відкривають можливості для розвитку на макро- та мікрорівнях. ІКТ здійснюють це за допомогою підвищення ефективності та досягненням цілей у сфері розвитку, підвищення ефективного управління та зниження витрат надання послуг (рис. 2).

У стратегічному розвитку підприємств використання ІКТ на засадах сталого розвитку може здійснюватись у соціальному, економічному та екологічному напрямках (рис. 3).

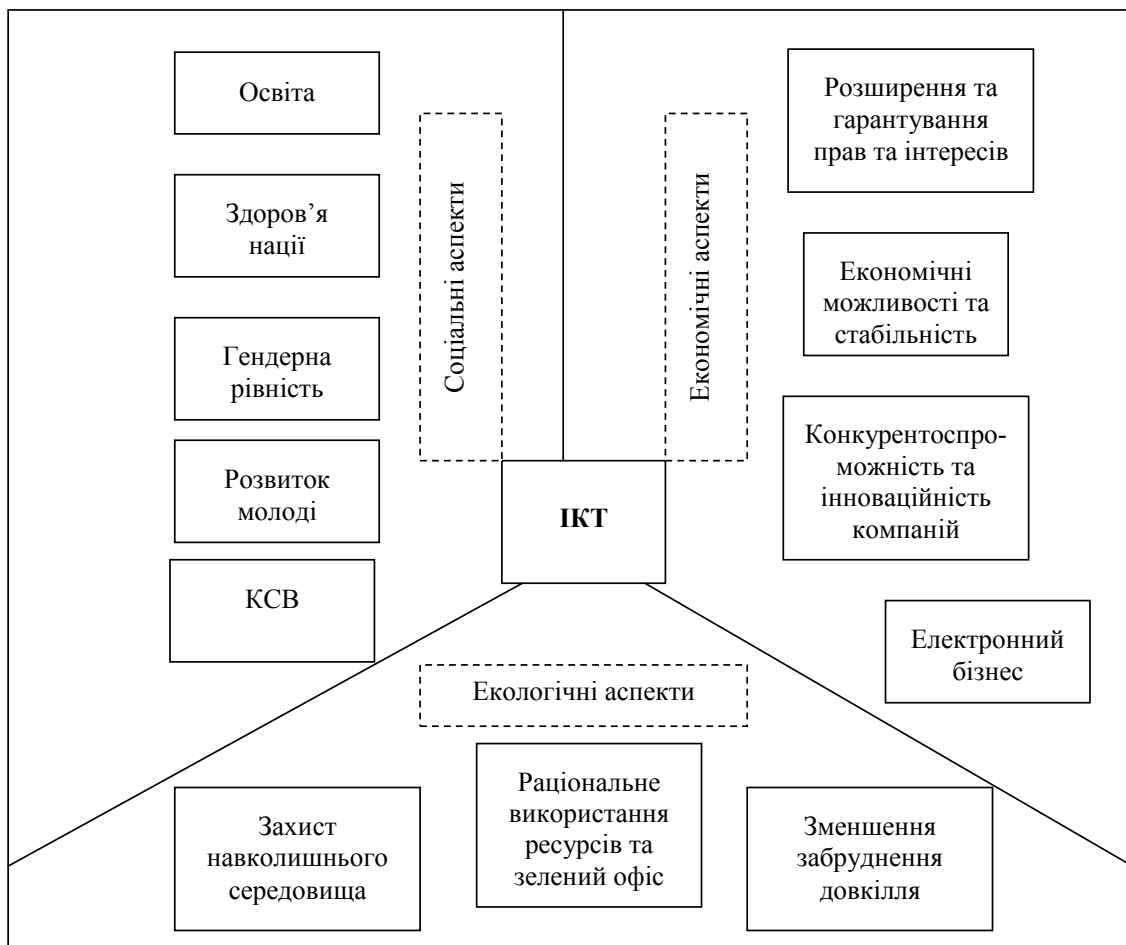

Рис. 3. Напрями використання ІКТ у стратегічному розвитку підприємств

Соціальні аспекти використання ІКТ у стратегічному розвитку підприємств включають такі характеристики, як освіта, здоров'я нації, гендерна рівність, розвиток молоді, корпоративна соціальна відповідальність.

Освіта. Використання ІКТ у сфері освіти спрямоване на поліпшення якості викладання та навчання, а також демократизацію доступу до освіти.

Інтернет надає студентам і викладачам доступ до значного обсягу актуальної інформації та знань (бібліотеки, електронні каталоги, музеї, науково-дослідні центри). Вивчення навколишнього середовища та спілкування значно розширилося: студенти тепер можуть спілкуватися один з одним, зі своїми викладачами, з іншими фахівцями через електронну пошту, конференції, електронні форуми та комунікаційні агенти. Крім того, із використанням ІКТ в освіті з'явилися такі форми, як дистанційне навчання та онлайн-навчання, вебінари, що уможлиблює безперервне навчання. Переваги використання ІКТ для підприємств під час навчання персоналу співпадають із перевагами для студентів. Таким чином, ІКТ поліпшує загальну ефективність освіти в школах і вищих навчальних закладах на національному, державному, регіональному та місцевому рівнях, а також на підприємствах.

Здоров'я нації. Медична допомога з використанням ІКТ дає змогу медичним працівникам та установам надавати послуги для вирішення найважливіших медичних потреб у віддалених сільських місцевостях, а також тих, які відчують нестачу кваліфікованого медичного персоналу та послуг.

ІКТ використовуються в багатьох країнах, що розвиваються, з метою полегшення надання дистанційних консультацій, діагностики та лікування. Основні дані збираються і передаються через Інтернет із первинних медичних центрів та лікарень до лікарів-фахівців, які аналізують дані і відповідають на запити, надають основні результати первинної діагностики і в деяких випадках виписують рецепти, тим самим звільняючи пацієнтів від необхідності звертатись до медичних закладів у місті.

Гендерна рівність. Інформаційні технології можуть стати важливим каталізатором перетворень в економічному, соціальному і політичному житті жінок. ІКТ можуть розширювати права і можливості жінок шляхом забезпечення доступу до інформації та громад, можливості отримання доходів нарівні з чоловіками.

У процесі забезпечення гендерної рівності ІКТ можуть бути використані для:

- забезпечення освіти і навчання спеціалізованим професіям;

- створення каналу (спільноти) для економічної незалежності жінок, надаючи можливості для отримання доходів і зайнятості;

- забезпечення доступу до інформації про репродуктивне здоров'я, хвороби і потреби дітей та іншої локалізованої інформації.

Розвиток молоді. Молодь може використовувати ІКТ для забезпечення можливостей у всіх напрямках розвитку. Створення веб-сайтів, електронних форумів та соціальних мереж дає змогу молодій онлайн-спільноті спілкуватись у всьому світі, долаючи кордони країн. Ці молодіжні громади можуть ділитися думками та поглядами на соціальні, політичні та економічні питання, а не покладатися на засоби масової інформації.

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ). Корпоративна соціальна відповідальність – це соціальна відповідальність кожного ділового підприємства. Це концепція, відповідно до якої підприємства враховують інтереси суспільства, беручи на себе відповідальність за вплив їх діяльності на замовників, постачальників, працівників, акціонерів, місцеві громади та інші зацікавлені сторони, а також на оточуюче середовище.

Використання ІКТ дає змогу поширювати інформацію про КСВ серед суспільства, тим самим підвищуючи суспільну обізнаність та свідомість.

Проводити соціально відповідальну політику сьогодні для компаній означає:

- дотримуватись усіх юридичних зобов'язань перед державою, вчасно і прозоро сплачувати податки, наповнювати державний бюджет;

- чесно та прозоро працювати з усіма заінтересованими сторонами: клієнтами, бізнес-партнерами, акціонерами, інвесторами, постачальниками, урядовими структурами.

Бути соціально відповідальним роботодавцем означає:

- створювати співробітникам гідні умови праці у повній відповідності до законів;

- упроваджувати сучасні методи організації праці та дотримуватись високих стандартів безпеки праці;

- розвивати корпоративну культуру та бізнес-етику;

- надавати співробітникам рівні можливості, справедливо оцінювати внесок кожного в успішність бізнесу;

- інвестувати в людські ресурси, навчати співробітників і надавати їм можливості розвитку та реалізації власного потенціалу.

Економічні аспекти використання ІКТ передбачають розгляд способів розширення та гарантування прав та інтересів заінтересованих осіб, забезпечення економічних можливостей та стабільності, конкурентоспроможності та інноваційності компаній, способи ведення електронного бізнесу.

Розширення та гарантування прав та інтересів. Процес розширення та гарантування прав та інтересів дає змогу громадянам забезпечити, змінювати і покращувати їх життя шляхом прийняття рішень та використання інструментів для створення кращого сьогодення і майбутнього.

ІКТ можуть сприяти зміцненню та розширенню прав та інтересів:

- підвищення прозорості процесів управління та ведення бізнесу, заохочення спілкування та обмін інформацією між людьми та організаціями, а також усередині уряду;

- механізми участі, такі як електронні форуми, які дають змогу брати участь у прийнятті рішень, тим самим уможливаючи демократичний процес.

Економічні можливості та стабільність. Економічне зростання може прискорюватись завдяки використанню ІКТ, зокрема через створення робочих місць, поліпшення доступу на ринки, сприяння підвищенню продуктивності сільського господарства.

Економічний внесок ІКТ реалізується у двох напрямках: генерації доходів і скорочення бідності. ІКТ дають змогу людям і підприємствам, використовувати економічні можливості через підвищення ефективності бізнес-процесів, стимулювання участі в економічних мережах і створення можливостей для працевлаштування.

ІКТ можуть:

- спростити підключення до глобальної мережі, у результаті чого нові уможливується використання нових способів створення і доставки продуктів і послуг у глобальному масштабі;

- надавати країнам, що розвиваються, доступ до нових ринків і нових джерел конкурентних переваг для підвищення доходів.

Конкурентоспроможність та інноваційність компаній. ІКТ є одним із головних чинників, що забезпечують конкурентні переваги в епоху глобалізації. Інноваційний розвиток передбачає використання такої моделі економічного зростання, яка заснована на систематичному впровадженні сучасних досягнень науково-технічної діяльності та ІКТ, використання передових організаційно-управлінсько-виробничих систем для створення і реалізації

на світових і національному ринках наукомістких інновацій [6].

Електронний бізнес передбачає перетворення головних бізнес-процесів за допомогою Інтернет-технологій. Революція у сфері ІКТ втілюється не лише в тому, як і де виробляються товари, але й у процесі розподілу (продажу) товарів. Електронний бізнес включає в себе всі господарські операції, які використовують електронні засоби зв'язку та цифрової інформації для ведення бізнесу між організаціями, так і між організаціями та приватними особами. Різновидами електронного бізнесу є: бізнес-бізнес (B2B), бізнес-споживач (B2C); бізнес-уряд (B2G); споживач-споживач (C2C); електронна комерція (e-commerce).

Прикладами є електронна комерція або торгівля, у тому числі, що використовують мобільні засоби комунікації, електронний консалтинг, електронне видавництво і т. ін. Виникнення та функціонування онлайн-спільнот, соціальних мереж молоді сприяло розвитку електронного бізнесу, який дає змогу взаємодіяти між їх членами.

Екологічні аспекти включають захист навколишнього середовища, раціональне використання ресурсів та зелений офіс, зменшення забруднення довкілля.

Захист навколишнього середовища. ІКТ можуть здійснити цінний внесок у сталі управління навколишнім середовищем через поліпшення моніторингу та реагування, сприяння екологічній активності, більш ефективно використання ресурсів.

За допомогою моніторингу екологічної обстановки засобами ІКТ можуть бути прийняті превентивні та запобіжні заходи із захисту навколишнього середовища. Крім того, ІКТ можуть бути використані для моніторингу і реагування на екологічні катастрофи.

Національний розвиток та екологічна політика залежать від експертного аналізу інформації, яка більше спирається на застосування ІКТ.

Наприклад, дистанційне зондування було основоположним для ідентифікації екологічних проблем, так само як і комп'ютерне моделювання для розуміння походження та еволюції подібних проблем.

Раціональне використання ресурсів та зелений офіс. Імплементация ІКТ у користування природними ресурсами передбачає їх використання в обсягах та способами, які забезпечують сталий економічний розвиток, гармонізацію взаємодії суспільства і природного середовища, раціоналізацію вико-

ристання природно-ресурсного потенціалу, економічні механізми екологобезпечного природокористування.

Реалізація на підприємствах за допомогою ІКТ концепції управління організацією «зелений офіс» дає змогу зменшити її негативний вплив на навколишнє середовище шляхом максимального скорочення ресурсів, відходів і застосування екологічно чистих матеріалів.

Зменшення забруднення довкілля. Впровадження на підприємствах ІКТ дає змогу зменшувати забруднення навколишнього середовища за рахунок використання сучасних систем, які більш ефективно та точно порівняно з похибками, які притаманні людям-операторам, мінімізують негативний вплив при виробничому процесі на підприємстві.

Бути екологічно відповідальною компанією означає:

- працювати над зменшенням негативного впливу виробничих та обробних циклів на довкілля (землю, повітря, воду й екосистеми), інвестувати в екологічно чисті технології;

- працювати над поліпшенням екологічних характеристик бізнесу та прагнути до більш раціонального використання природних ресурсів.

Корпоративні структури України мають усі передумови для ефективної інформа-

ційно-орієнтованої роботи в інформаційному суспільстві не тільки на вітчизняному ринку. Вплив ІКТ на бізнес має глобальний характер, який дає можливість інноваційного, високотехнологічного розвитку.

Висновки з цього дослідження. Проведене дослідження дало змогу виявити основні переваги використання ІКТ в інформаційному суспільстві, зокрема для корпоративних структур. Адаптовано імплементацію ІКТ у стратегічне управління підприємствами, через конкретні напрями їх використання.

У процесі трансформації бізнесу актуалізується роль інформаційних технологій, зокрема в таких бізнес-процесах підприємств, як взаємодія з клієнтами та заінтересованими сторонами, управління всіма видами ресурсів (матеріальними, людськими, фінансовими і т. ін.) та запасів, документообіг, надання послуг, маркетинг та PR та ін. Інформаційні системи трансформуються зі звичайної технології в інструмент підвищення ефективності управління і створення нових конкурентних переваг на міжнародній арені.

Подальші дослідження будуть зосереджені на формуванні організаційно-економічного механізму забезпечення корпоративного управління підприємствами на основі ІКТ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреев В.Е. Информационный бизнес : [учебное пособие] / В.Е. Андреев. – Ярославль : ЯрГУ, 2012. – 116 с.
2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл ; пер. с англ. – М. : Academia, 1999. – 956 с.
3. Друкер П. Эффективное управление. Экономические задачи и оптимальные решения / П. Друкер ; пер. с англ. М. Котельниковой. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 1998. – 288 с.
4. Жалило Я.А. Экономическая стратегия формирования информационного общества / Я.А. Жалило // Информационное общество. – 2014. – № 2. – С. 37–42.
5. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс ; пер. с англ. под науч. ред. О.И. Шкаратана. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
6. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М. : АСТ, 1999. – 784 с.
7. Майєр К. Корпоративне управління в ринкових та перехідних економіках / К. Майєр // У пошуках кращого директора: Корпоративне управління в ринкових та перехідних економіках ; пер. з англ. ; наук. ред. С. Синиця. – К. : Основи, 1996 – 189 с.
8. Monks A. Corporate Governance, Third Edition / Monks A., Minow N. – London : Blackwell Publishing, 2007. – 285 p.
9. Вакульчик О.М. Корпоративне управління: економіко-аналітичний аспект / О.М. Вакульчик. – Дніпропетровськ : Пороги, 2003. – 257 с.
10. Задихайло Д.В. Корпоративне управління : [навч. посіб.] / Д.В. Задихайло, О.Р. Кібенко, Г.В. Назарова. – Х. : Еспада, 2003. – 688 с.
11. Румянцев С.А. Українська модель корпоративного управління: становлення та розвиток / С.А. Румянцев. – К. : Знання, 2003. – 149 с.
12. Корпоративне управління : [навч. посіб.] / Л.Є. Довгань, В.В. Пастухова, Л.М. Савчук. – К. : Кондор, 2007. – 180 с.
13. Creating a Development Dynamic: Final Report of the Digital Opportunity Initiative'. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.opt-init.org/framework/pages/2.3.html>.
14. Information Economy Report 2012. The Software Industry and Developing Countries. Overview. United Nations Conference on Trade and Development. UNCTAD. 2012. – 10 p.